

Faktori rizika za razvoj raka dojke

Pišu: mr.sc. Ivo Trogrlić i Dragan Trogrlić

Firma „ Dren „ Žepče

tel/fax: 00387-(0)32-881-774, 00387-61-461-517

Mada mehanizam nastanka raka dojke nije do kraja poznat, postoje određena saznanja o tome koje žena imaju veću vjerovatnost da dobiju ovo oboljenje i do danas je izdvojeno nekoliko činioca za koje se sa većom ili manjom vjerovatnoćom zna da utiču na rizik za rak dojke. Posljednjih godina dosta se radi na primarnoj prevenciji, što podrazumjeva upoznavanje žena sa faktorima koji povećavaju rizik nastanka karcinoma dojke, što bi im omogućilo da one izloženost ovim faktorima svedu na najmanju moguću mjeru, ali nije moguće provođenje potpuno sigurnih mjera zaštite. Jedan od razloga zašto nije moguće predložiti sigurne mjere prevencije je i to što se na prisustvo nekih od faktora rizika ne može uticati (starost, rana prva menstruacija, kasna menopauza, genetske predispozicije), dok se prisustvo drugih u određenoj mjeri može kontrolisati. Od biljnih preparata koji su se pokazali dobrim kod prevencije raka dojke predlažemo biljne preparate u reklamnom dijelu desno. U ovom članku upoznat ćemo čitaoce sa činiocima koji mogu uticati na nastanak raka dojke.

Hormoni i rak dojke

Relativno dugo poznat je uticaj ženskih spolnih hormona estrogena na nastanak i razvoj karcinoma dojke. U prilog tome govore i podaci da od raka dojke češće oboljevaju žene koje su rano dobile prvu menstruaciju, one koje su kasno (iza 55. godine) ušle u menopauzu, zatim žene koje nisu rađale, kao i one koje su kasno rodile prvo dijete. Zajedničko svim ovim ženama je dugotrajna izloženost ženskim spolnim hormonima. Sa druge strane dokazano je da žene koje su rano rodile prvo dijete (prije 20. godine) rijeđe oboljevaju od raka dojke. Dojka tek u trudnoći potpuno sazrijeva i spremna je za svoju osnovnu zadaću – proizvodnju mlijeka. Većina nediferenciranih (nezrelih) ćelija žljezdanog tkiva dojke, usljed djelovanja hormona koji dominiraju u trudnoći, sazrijeva tokom trudnoće i sposobna je za izlučivanje mlijeka pod uticajem hormona prolaktina. Ove nezrele stanice (ćelije) dojke, koje sazrijevaju u trudnoći, najosjetljivije na djelovanje estrogena i štetnih vanjskih faktora i podložne su genetskim promjenama koje mogu voditi nastanku raka. Upravo u činjenici da kod žena koje su rano rodile, ima manje nezrelih stanica iz kojih se razvija rak, objašnjava zaštitnu ulogu rane trudnoće. Sa druge strane dugotrajna izloženost nezrelih žljezdanih stanica dojke štetnim činiocima kod žena koje su kasno rodile, ili uopšte nisu rađale, objašnjava zašto kod njih postoji povišen rizik za dobijanje raka dojke.

Smatra se da dojenje ima zaštitnu ulogu, pogotovo ako traje duže vrijeme. Razlog tome je što stvaranje i izlučivanje mlijeka kontroliše hormon prolaktin koji u isto vrijeme ometa stvaranje većih količina estrogena. Tek prestankom dojenja uspostavlja se normalan menstrualni ciklus što znači i vraćanje razine estrogena u ranije okvire. Dodamo li ovome i činjenicu da do danas nije nađena odgovarajuća zamjena za majčino mlijeko i da dojenje, pogotovo u prvim mjesecima trudnoće, za dijete ima veliku važnost, nema nikakve sumnje da dojenje ima značajnu ulogu i za dijete i za majku. Dobijanje prve menstruacije prije dvanaeste godine takođe znači dugotrajnu izloženost žena estrogenima, ali činjenica je da se to češće dešava kod djevojčica koje imaju povećanu

tjelesnu masu. Ne treba zaboraviti da je masno tkivo hormonski aktivno i da estrogeni nastaju enzimskom pretvorbom holesterola. Zbog toga debljina povećava razinu estrogena i utiče na pojavu rane menstruacije kod djevojčica, što bi se kod jednog dijela njih moglo izbjeći odgovarajućom promjenom prehranbenih navika. Kod žena kod kojih je već dijagnosticiran rak dojke postoji povećan rizik da se bolest pojavi i na drugoj dojci. Mjere koje treba primijeniti kod ovih žena su redoviti mamografski pregled, kao i mjesečni samopregledi. Jednako tako i nekim benignim bolestima dojke mora se posvetiti posebna pažnja, o čemu detaljnije govorimo kod opisa benignih oboljenja dojke.

Ostali faktori rizika

Od faktora rizika na koje se može uticati na prvom mjestu treba spomenuti visok unos masnoća hranom i debljinu. Osim činjenice da je masno tkivo značajan izvor estrogena, dodatan problem gojaznih žena je i to što se u masnom tkivu nakupljaju i neki karcinogeni (karcinogeni su tvari koje učestvuju u nastanku i razvoju raka) od kojih neki imaju svojstva slična estrogenima, jer kao i estrogeni uzrokuju rast i diobu ćelija dojke. Gojazne žene u masnom tkivu nakupljaju veće količine karcinogena koji se postepeno otpuštaju i kroz dug vremenski period kontinuirano ugrožavaju njihovo zdravlje i povećavaju rizik za dobijanje raka dojke, ali i drugih zloćudnih tumora. Najznačajniji karcinogeni sa ovim svojstvima su poliklorirani bifenili (PCB) i dioksini. Ove supstance nađene su i u masnom tkivu dojke kod žena, pa čak i u majčinom mlijeku. PCB i dioksini otkriveni u mesu jajima i mlijeku često izazivaju afere i zapadnom svijetu. Poznat je primjer belgijskih pilića kod kojih je otkrivena količina dioksina čija je vrijednost bila nekoliko stotina puta veća od dozvoljene, a posljednji posljednji primjer je otkriće dioksina u irskom mesu prošle godine.

Postoje čvrsti dokazi o uticaju zračenja na nastanak raka dojke. Visokim dozama zračenja najčešće su izložene osobe koje su se liječile radioterapijom zbog zloćudnih limfoma. Posebno je visok rizik nastanka raka dojke kod onih koji su radioterapiji bili izloženi u dječijoj dobi ili u periodu adolescencije. Podaci o izloženosti niskim dozama zračenja usljed dijagnostičkih pretraga, kao i zbog profesionalne izloženosti ne ukazuju na posebno povećan rizik, mada on postoji. Isto vrijedi za žene koje su izložene elektromagnetnim talasima zbog blizine dalekovoda ili trafo stanica. Žene koje su duže vrijeme uzimale hormonske kontraceptive takođe imaju povećan rizik za dobijanje raka dojke, ali on do izražaja dolazi tek nakon menopauze. Alkohol povećava rizik za nastanak raka dojke i taj rizik raste sa većim dozama alkohola. Poznato je da žene imaju manje alkoholne dehidrogenaze (enzima koji razgrađuje alkohol) nego muškarci što utiče da one teže podnose alkohol. Međutim ne postoji objašnjenje na koji način alkohol utiče na pojavu raka dojke kod žena.

O riziku vezanom za hormonski nadomjesnom liječenju kao i o genetskim predispozicijama za razvoj raka dojke govorimo u drugim tekstovima.